

FÉNYEK A BÖRZSÖNYBEN

(Zrínyi Katonai Könyvkiadó,
Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1976. 235 old.)

GAZSI JÓZSEF:

Joggal érezhetné magát zavarban az olvasó, ha a Fények a Börzsönyben elolvasása után válaszolni próbálna a kérdésre, hogy mit kapott: szépirodalmat, dokumentumregényt, ismeretterjesztő történelmi munkát vagy ezek együttesét. Arra a kérdésre azonban, hogy — mint elvben minden múltól — ettől is tudásban, élményben gazdagodva kell-e megválnia, könnyebb a felelet; igen, még akkor is, ha a korábbi kérdésre adható bizonytalan válaszok mögött érdemi kifogások is meghúzódnak. Pedig ez az olvasás során is jelenlévő bizonytalanság sokszor éppen a tudás és élményszerzés ellen hat. E problémákkal vajon kinél protestáljunk: a történésznél vagy a szépirórnál? Másképp fogalmazva: a történész erényei feledtesék-e a szépiró gyakorlatlanságát vagy a dokumentumregény teremtette feszültség adjon felmentést a történész nem mindig kielégítő munkájára?

A könyv elvitathatatlan értéke, hogy múltunk olyan eseményeivel igyekszik megismertetni, melyről mindeddig kevés szó esett. Holott a második világháború hazai ellenállási mozgalmai — még ha mennyiségben és minőségben el is maradnak a szomszédos országokéitól — megérdemlik a törődést. Hiszen a fegyveresek vagy a fegyvertelenek felszabadulásunk segítségét túl, az azt követő évek küzdelmeiben is hatottak. Számunkra talán ez utóbbi jellemzőjük a fontosabb, s hogy nemzeti történelmünk e hiányosságaival is sokat mondó kérdéséről minél többet kell megtudnunk, az nem lehet vitatott. Árnyalt, minden összetevőre kiterjedő ismeretünket e mozgalom létrejöttének megismerésével kell kezdeni, valamint a segítő és az akadályozó okok elemzésével. Ezzel adósunk maradt a könyv. Nem kevésbé fontos azonban az sem, amire *Gazsi József* vállalkozott: a fegyveres harcok eseményeinek feltárására. Már csak azért is, mert a sikeres és sikertelen fegyvertények során emberek száza, ezrei váltak egy új és jobb társadalmi rend igaz, elkötelezett harcosaivá.

Gazsi József a Görgey zászlóalj történetének bemutatásával egy többretű, többszálú feladatra vállalkozott. Ha döccenőkkel is, de szinte napról napra

nyomon követi az egyetemista fiatalok mind határozottabb s konkrétabb cselekvésre vállalkozó szerveződését. S hogy törekvésük mennyire nem volt elszigetelt, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy hazánk — különösen pedig Budapest — küszöbön álló felszabadításának, a háború mielőbbi befejezésének vágya sok munkásfiatalt is szervezetükhöz vonzott. A mennyiségi növekedést minőségi értékek is követték, egyrészt az illegális KMP-vel teremtett kapcsolat, másrészt a még mindig hivatásos állományban lévő, de már egyre inkább az ország igazi érdekeiért harcolni, tenni akaró tisztsek segítségével.

Ha két főbb csoportba oszthatnánk a könyv írárt érdeklődő olvasók táborát — történészekre, az eseményekhez valamilyen módon kapcsolódó résztvevőkre, valamint a koruk vagy egyéb okok miatt a Görgey zászlóaljról semmit sem tudókra —, akkor a következő problémákkal kell szembe néznünk. A történész, a feltárt hiteles és tárgyyszerű forrásokat dokumentumokat keresi, azokat nem találja meg maradéktalanul e kötetben. Hiszen sokszor — ha nem is döntő pontokon — az ellentmondó, egymást nem pontosan fedő személyes visszaemlékezések jelentik a forrást, akár a KMP-mel való kapcsolatról, akár az újra feltámasztott Prónay különítmény kebelén belüli pusztá létezésről legyen is szó. Ami pedig a másik csoportot illeti, ők kézhöz kaptak egy színes, eseményekben gazdag, izgalmas történetet. Teljes „azonosulásukat a szereplőkkel” megnehezíti azonban az a körülmény, miszerint a történeteket azok valós időrendi sorrendjéhez és súlyukhoz igazodva mondja el. Egy-egy szemléletes, cselekményes és folyamatos leírás többet értet meg az elsősorban tartalmas szórakozást keresőkkel, mintha minden apró részlet után — megszakítva az események láncolatát — kommentálást kap.

Gazsi József könyve ennek ellenére fontos mű. Felszabadulásunk egy szinte elfelejtett részletének bemutatásával felhívja figyelmünket, hogy foglalkoznunk kell a hazai fegyveres ellenállási mozgalommal, melynek egy — időnként talán ellentmondásosnak nevezett — része volt a Görgey zászlóalj. Gazsi József a félreértéseket segít eloszlatni, de a még ma is köztük élő és dolgozó partizánokon kívül a méltatlanul elfelejtett mártírokról is igaz képet nyújt.

Somlyai János